

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертаційну роботу
Кожухової Тетяни Валеріївни на тему:
«Формування глобальної системи фінансування сталого розвитку»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні
відносини у спеціалізовану вчену раду Д 11.051.03
у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса
Міністерства освіти і науки України

Актуальність теми

Актуальність теми дисертаційної роботи визначається тим, що питання реалізації нового порядку денного у сфері сталого розвитку на період до 2030 р., визначеного Організацією Об'єднаних Націй 2015 року, набувають особливого значення з огляду на необхідність фінансування програм і проектів, спрямованих на активізацію зусиль світового співтовариства у сфері економічного зростання, соціального прогресу та охорони навколишнього середовища з метою забезпечення добробуту як нинішнього, так і майбутнього поколінь.

Існування значних потреб у фінансуванні сталого розвитку, що включають національні базові потреби, пов'язані з ліквідацією злиденності та голоду, підвищенням рівня продовольчої безпеки, забезпеченням водопостачання, санітарії та гігієни, соціального захисту, охорони здоров'я, розвитком освіти в країнах, що розвиваються, та глобальні, пов'язані з охороною глобального навколишнього середовища та боротьбою зі зміною клімату, зумовлює необхідність поглибленого дослідження питань процесу формування глобальної системи фінансування сталого розвитку з розробкою науково обґрунтованих підходів, моделей та методів, а також практичних рекомендацій щодо їх імплементації.

Кожухова Тетяна Валеріївна у дисертаційній роботі поставила та вирішила комплекс вдань, які пов'язані з розробкою концепції формування

глобальної системи фінансового забезпечення сталого розвитку, а також практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів її функціонування відповідно до сучасних викликів глобального розвитку. У роботі сформульовано та вирішено такі завдання: досліджено глобальні виклики та концептуальну сутність сталого розвитку; систематизовано та розвинуто генезис понятійно-категоріального апарату дослідження фінансування сталого розвитку, прокласифіковано фінансові ресурси, задіяні у сфері сталого розвитку; обґрунтовано конфігурацію глобальної системи фінансування сталого розвитку; розроблено методологічний підхід до дослідження глобальної системи фінансування сталого розвитку та обґрунтовано механізм її функціонування; досліджено еволюцію глобального інституціонального забезпечення сфери фінансування сталого розвитку; проаналізовано інституційні механізми підвищення ефективності зовнішньої допомоги у сфері сталого розвитку; проведено компаративні співставлення системних засад політики країн світу в сфері досягнення Цілей розвитку тисячоліття; розроблено науково-методичний підхід до оцінки результативності міждержавного фінансування сталого розвитку країн, що розвиваються; проаналізовано національне та міждержавне фінансування сталого розвитку країн, що розвиваються; обґрунтовано методологічний підхід до визначення залежності рівня результативності виконання Цілей розвитку тисячоліття країнами, що розвиваються, від рівня глобального фінансування сталого розвитку; розроблено стратегічні напрями мобілізації та використання фінансових ресурсів на цілі сталого розвитку в країнах, що розвиваються; створено та доведено концептуальні засади удосконалення міжнародного фінансування сталого розвитку; розроблено підходи до вдосконалення системи фінансування сталого розвитку в Україні.

Актуальність теми дослідження підкреслюється також тим, що дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, а саме: держбюджетних тем «Механізми міжнародного

менеджменту в умовах глобальної нестабільності» (номер держреєстрації 0113U000638, 2013–2015 рр.); «Формування глобальних та національних механізмів управління сталим розвитком» (номер держреєстрації 0115U005054, 2015–2016 рр.). У рамках зазначених тем за безпосередньою участю дисертанта запропоновано рекомендації щодо посилення впливу міжнародних організацій на зовнішнє середовище та розвиток національного бізнесу; розроблено пропозиції щодо підвищення ефективності національного і міжнародного державного фінансування сталого розвитку.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Представлена дисертаційна робота Кожухової Тетяни Валеріївни має логічну структуру, розкриває сучасні підходи до формування глобальної системи фінансування сталого розвитку, висвітлює теоретичні, методичні та практичні аспекти їх відображення. У роботі автор визначив широке коло наукових і практичних завдань, реалізація яких дозволила отримати результати, які свідчать про наукову новизну, практичне значення та наявність предмету прилюдного захисту.

Достовірність та обґрунтованість отриманих наукових положень та результатів зумовлюється ефективним використанням автором фундаментальних положень економічної теорії, теорій розвитку та глобалізації, фінансів, міжнародної економіки, праць провідних вітчизняних і зарубіжних учених у сфері фінансування сталого розвитку.

Основні теоретичні положення, висновки та пропозиції мають достатню наукову обґрунтованість, що підтверджується логікою наведених доказів, достатньою аргументованістю, мотивованим використанням теоретичної, практичної і законодавчої бази та науково-обґрунтованих методів економічних досліджень. Для вирішення поставлених наукових завдань у роботі були використані різноманітні інструменти та методи, а

саме: діалектичний метод наукового пізнання, методи наукової абстракції, аналізу і синтезу, системного узагальнення, порівняльного та статистичного аналізу, методи економіко-математичного аналізу та моделювання; вимірювання. Застосування сукупності зазначених методів здійснено логічно, обґрунтовано та на високому науковому рівні.

Вищезазначене дає підстави стверджувати, що представлена дисертаційна робота є завершеним науковим дослідженням, характеризується достатнім рівнем обґрунтованості та достовірності положень, висновків та рекомендацій.

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи

Вивчення дисертації і праць здобувача, аналіз ґрунтовності наукових положень дозволяють зробити висновок, що в процесі вирішення завдання отримано такі нові наукові результати:

вперше:

– обґрунтовано конфігурацію глобальної системи фінансування сталого розвитку, яка являє собою сукупність взаємопов'язаних елементів національного, міжнародного і світового рівнів: суб'єктів та об'єктів за сферами фінансування, що мають взаємодіяти на основі принципів синергетики, диференціації джерел фінансового забезпечення, підпорядкованості визначеним цілям сталого розвитку, ефективності, та оптимальності шляхом використання економічних і адміністративних важелів управління цим розвитком (с.94-96);

– запропоновано методологічний підхід щодо дослідження глобальної системи фінансування сталого розвитку як самостійного напрямку, який передбачає визначення її домінуючих компонентів, встановлення зв'язків та відносин між ними. Обґрунтовано особливості фінансового забезпечення процесів соціального-економічного зростання, охорони навколишнього середовища, що охоплює сукупність теоретичних і методичних положень щодо

виявлення глобальних загроз та проблем збалансованості, релевантності наявних обсягів фінансування програм сталого розвитку (с.93-94);

– обґрунтовано методологічний підхід до визначення залежності рівня результативності виконання Цілей розвитку тисячоліття країнами, що розвиваються, від рівня глобального фінансування сталого розвитку, який включає методику розрахунку інтегрованого показника. Зокрема, визначено Індикатор результативності виконання завдань ЦРТ, що представляє собою середню величину трьох синтезованих показників: економічного зростання, інтегрованого соціального прогресу та інтегрованої екологічної стійкості та інтерпретації його результатів. Визначено методику розрахунку комплексного показника – Індикатора глобального фінансування сталого розвитку як середньої величини трьох синтезованих показників, що характеризують рівень національного, міжнародного та глобального фінансування сталого розвитку та інтерпретації можливих результатів його розрахунку. Також запропоновано алгоритм застосування даних показників з метою підвищення ефективності управлінських рішень при виборі напрямів, механізмів та інструментів фінансування програм сталого розвитку (с.356-369);

– розроблено концептуальні засади удосконалення міжнародного фінансування сталого розвитку, що включають напрями підвищення ефективності процесів формування міжнародних фінансових ресурсів на вищезазначені цілі розвитку шляхом використання додаткових джерел фінансування (п. 4.3);

– визначено хронологічні етапи трансформацій ключових пріоритетів політики в сфері глобального інституціонального забезпечення системи фінансування сталого розвитку, а саме: 1-й етап (1945–1969 рр.) – деколонізаційний; 2-й етап (1970–1999 рр.) – еволюційний; 3-й етап (з 2000 р. – дотепер) – модернізаційний; формування глобального партнерства з метою розвитку (2000–2015 рр.), визначення цільових інтегрованих індикаторів сталого розвитку (з 2015 р. – дотепер)), що дозволяє визначити

результативність використання ресурсів у сфері фінансування сталого розвитку (с. 146-148);

удосконалено:

– понятійно-категоріальний апарат теорії сталого розвитку, а саме уточнено зміст поняття «глобальна система фінансування сталого розвитку», а також «глобальна фінансова політика у сфері сталого розвитку» (с.93; 82);

– класифікацію фінансових ресурсів, задіяних у сфері сталого розвитку, за рахунок включення таких ознак, як форми існування, приналежність, джерела формування, рівень формування та використання, термін використання, прибутковість, рівень централізації прийняття рішень, напрям використання, що забезпечує ідентифікацію фінансових ресурсів та можливість їх цільового спрямування на розв'язання конкретних проблем у сфері сталого розвитку (с. 80-81);

– науково-методичний підхід до оцінки результативності міждержавного фінансування сталого розвитку країн, що розвиваються, який охоплює такі етапи, як аналіз показників надання офіційної допомоги розвитку країнами-членами КСР ОЕСР; оцінку виконання ними зобов'язань з надання офіційної допомоги розвитку за встановленим цільовим показником; визначення сукупних обсягів фінансування сталого розвитку країн, що розвиваються, з джерел державних видатків і міждержавної допомоги за базовими секторами сталого розвитку та групами країн за рівнем доходу; оцінку виконання цільових показників фінансування базових секторів сталого розвитку, встановлених на міжнародному і регіональному рівнях; аналіз ефективності зовнішньої допомоги, наданої країнами-донорами країнам, що розвиваються (с.245);

– стратегічні напрями мобілізації та використання фінансових ресурсів на цілі сталого розвитку в країнах, що розвиваються, за рахунок обґрунтування необхідності підвищення ефективності на національному рівні: мобілізації фінансових ресурсів; використання державних видатків на цілі сталого розвитку; використання отриманої зовнішньої допомоги на цілі

сталого розвитку; на міжнародному рівні: надання зовнішньої допомоги країнами-донорами (п.3.3);

дістали подальший розвиток:

– визначення детермінант політики установ ООН (ПРООН, ВПП, Світового банку, ФАО, МФСР) у сфері фінансування сталого розвитку, яким притаманні спільні риси (наявність узгоджених цілей, зафіксованих в програмних документах, спрямованих на досягнення сталого розвитку; власних критеріїв оцінки ефективності діяльності щодо здійснення програм у сфері сталого розвитку та інституційної результативності; ієрархії пріоритетності регіонів у розподілі допомоги; стабільного приросту внесків двосторонніх і багатосторонніх донорів) та специфічні риси (диференціація механізмів формування та розподілу фінансових ресурсів, а також залучених багатосторонніх донорів), що пов'язано з різними напрямками таргетування партнерів у сфері фінансування сталого розвитку (п.2.3);

– визначення глобальних тенденцій та закономірностей державного та міжнародного фінансування базових секторів сталого розвитку, до яких належать: мультивекторність у фінансуванні соціальної сфери та охорони довкілля; послідовне зменшення фінансування сільськогосподарського сектору; невиконання в країнах, що розвиваються, цільових показників фінансування базових секторів сталого розвитку, встановлених на міжнародному та регіональному рівнях; циклічний характер фінансування базових секторів сталого розвитку; зростання обсягів зовнішньої допомоги найбільшими донорами – країнами-членами КСР ОЕСР; зміщення пріоритетів у наданні допомоги за групами країн; підвищення ефективності зовнішньої допомоги, наданої країнами-членами КСР ОЕСР (п.3.1, 3.2, 4.1);

– підходи щодо підвищення ефективності фінансового забезпечення стратегії сталого розвитку України в контексті досягнення Цілей розвитку тисячоліття, а саме: ефективну мобілізацію національних і міжнародних фінансових ресурсів, раціональне використання державних видатків та допомоги, наданої міжнародними організаціями, на підтримку базових

секторів сталого розвитку; ефективний контроль за використанням міжнародних фінансових ресурсів, спрямованих на досягнення цілей сталого розвитку (п.5.3).

Ці та інші наукові здобутки автора мають наукове, теоретичне та практичне значення, є необхідним теоретико-методологічним базисом для розробки практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів функціонування глобальної системи фінансування сталого розвитку.

Наукове та практичне значення роботи, використання результатів дослідження

Наукова цінність результатів проведеного дослідження полягає в тому, що викладені теоретичні положення дозволяють сформулювати єдиний теоретико-методологічний підхід щодо дослідження процесу формування глобальної системи фінансування сталого розвитку.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що запропоновані теоретико-методологічні положення, науково-практичні рекомендації та висновки можуть бути використані для формування і реалізації державної політики у сфері фінансування сталого розвитку.

Практична цінність отриманих результатів підтверджується довідками про їх впровадження в діяльність Департаменту співробітництва з міжнародними організаціями Міністерства фінансів України (довідка № 19010-07/277 від 16.01.2017 р.); Управління економічного співробітництва Міністерства закордонних справ України (довідка № 51/14-207/1-0738 від 27.01.2017 р.); Запорізької торгово-промислової палати (довідка № 35 від 20.01.2017 р.); Управління економіки виконкому Криворізької міської ради (довідка № 1581 від 29.12.2016 р.); Молодіжної громадської організації «Інститут інформаційного суспільства» (довідка № 28 від 02.02.2017 р.).

Результати досліджень також використовуються в навчальному процесі Криворізького економічного інституту ДВНЗ «Київський національний

економічний університет імені Вадима Гетьмана» (довідка № 59 від 25.01.2017 р.), Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського (довідка № 01.01-17/252 від 28.03.2017 р.).

Повнота викладення положень дисертації у опублікованих працях

За темою дослідження опубліковано 59 наукових праць загальним обсягом 44,8 друк. арк., з яких особисто автору належить 44,1 друк. арк., які повною мірою відображають основні положення дисертації. Серед них одноосібна монографія обсягом 21,0 друк. арк.; 2 колективні монографії; 28 статей, з них 23 статті в наукових фахових виданнях, 13 статей у виданнях, внесених до наукометричних баз даних; 20 праць апробаційного характеру. Обсяг друкованих праць та їх кількість відповідає чинним вимогам щодо публікацій основного змісту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук.

Заслуговує уваги апробація теоретичних положень дисертації на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях і семінарах, зокрема: «Актуальні проблеми сучасної економіки: реалії сьогодення» (м. Ужгород, 2015 р.), «Стратегії економічного розвитку країн в умовах глобалізації» (м. Дніпропетровськ, 2015 р.), «Пошук ефективних механізмів промислового розвитку в контексті сучасної економічної теорії» (м. Київ, 2015 р.), «Перспективи розвитку регіонів: інноваційна діяльність і управління проектами» (м. Львів, 2015 р.), «Якість економічного розвитку: глобальні та локальні аспекти» (м. Одеса, 2015 р.), «Актуальні проблеми міжнародного економічного співробітництва: оцінки та стратегії» (м. Одеса, 2015 р.), «Науково-економічний розвиток: менеджмент, фінанси та аудит» (м. Київ, 2015 р.), «Наукові здобутки на шляху до вдосконалення економіки країни» (м. Дніпропетровськ, 2015 р.), «Сучасні тенденції в економіці та

управлінні: новий погляд» (м. Запоріжжя, 2015 р.), «Сучасні виклики розвитку світової економіки» (м. Київ, 2015 р.), «Особливості інтеграції країн в світовий економічний та політико-правовий простір» (м. Маріуполь, 2015), «Modern transformation of economics and management in the era of globalization» (м. Клайпеда, 2016 р.), «Фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання» (м. Кременчук, 2016 р.), «Modern scientific potential (м. Шеффілд, 2016), «Modern scientific researches and developments: theoretical value and practical results – 2016» (м. Братислава, 2016), «Стратегії глобальної конкурентоспроможності: соціально-економічні виміри» (м. Черкаси, 2016 р.), «Філософія, теорія та практика випереджаючої освіти для сталого розвитку» (м. Дніпро, 2016 р.), «Інноваційно-інвестиційні проблеми розвитку економіки України (м. Київ, 2016 р.) та інші. В опублікованих працях розкрито основні результати дослідження і його наукову новизну. Це дозволяє стверджувати, що висновки і пропозиції, запропоновані у дисертаційній роботі, є апробованими.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Позитивно оцінюючи рівень розробки наукових і методичних положень, обґрунтованість висновків і пропозицій, необхідно відмітити дискусійний характер деяких питань:

1. Дискусійним є уточнення автором класифікації фінансових ресурсів, задіяних у сфері сталого розвитку, зокрема за такою ознакою, як напрям використання (фінансування базових секторів сталого розвитку, фінансування глобальних суспільних благ, кліматичні фінанси) (с.81).

2. Віддаючи належне визначеному механізму функціонування глобальної системи фінансування сталого розвитку, потрібно зазначити, що робота значно виграла, якщо б автор більш детально розкрив механізм мобілізації та розподілу міжнародних фінансових ресурсів на його цілі, що

акумулюються глобальними фондами (с.112-113).

3. У дисертаційній роботі проаналізовано фінансування базових секторів сталого розвитку, а саме сільського господарства, водопостачання, санітарії та гігієни, соціального захисту, охорони здоров'я та навколишнього середовища (п.3.1, 3.2, 4.1). Поряд з цим доцільно було б більш ґрунтовно проаналізувати фінансування надання суспільних благ, що охоплюють пом'якшення наслідків зміни клімату та адаптацію, контроль і лікування інфекційних хвороб, екосистемних послуг і біорізноманіття, розвиток і поширення технологій.

4. У рамках запропонованого методологічного підходу до визначення залежності рівня результативності виконання Цілей розвитку тисячоліття країнами, що розвиваються, від рівня глобального фінансування сталого розвитку автором розраховано Індикатор результативності виконання завдань та Індикатор глобального фінансування за групами країн і рівнем доходу (с.356-368). Доцільно було б винести проведення розрахунків у окремий етап аналізу в межах запропонованого науково-методичного підходу до оцінки результативності міждержавного фінансування сталого розвитку країн, що розвиваються.

5. У роботі розглянуто заходи, що визначені в «Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», доведено, що стратегія є занадто узагальненою та не розкриває проблему досягнення сталого розвитку, не встановлює завдання та індикатори економічного зростання, соціальної інтеграції та охорони навколишнього середовища, очікувані результати реалізації стратегії, шляхи її реалізації, фінансове забезпечення (с.385). Робота значно виграла б, якби автор надав рекомендації з визначення конкретних індикаторів досягнення сталого розвитку в Україні.

Загалом, наведені зауваження не знижують наукової та практичної цінності проведеного Кожуховою Тетяною Валеріївною дослідження та не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Дисертантом успішно вирішено завдання з розробки концепції формування глобальної системи фінансового забезпечення сталого розвитку, а також практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів її функціонування відповідно до сучасних викликів глобального розвитку.

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Структура дисертації є збалансованою. Робота виконана у науковому стилі, її зміст викладено в чіткій логічній послідовності. За обсягом, змістом, структурою, повнотою викладу результатів, оформленням вона відповідає встановленим вимогам.

У авторефераті дисертації з достатньою повнотою та логічною послідовністю відображено зміст дисертації, розкрито основні результати, одержані в процесі дослідження, ступінь новизни розробок, висновки та рекомендації. Структура і зміст автореферату відповідають вимогам нормативних документів.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Кожухової Тетяни Валеріївни на тему «Формування глобальної системи фінансування сталого розвитку» за змістом матеріалу, науковою новизною результатів, рівнем їх обґрунтованості й достовірності, а також за теоретичною і практичною цінністю висновків і рекомендацій, відповідає вимогам, які висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук. Обрану тему розкрито, мету досягнуто повністю, завдання роботи виконано. Тематика та зміст роботи відповідають паспорту спеціальності 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

На підставі проведеного аналізу доцільно зробити висновок, що дисертаційна робота «Формування глобальної системи фінансування сталого розвитку» відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12, 14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. №567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р. та № 567 від 27.07.2016 р.), а її автор – Кожухова Тетяна Валеріївна – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент:

Доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри міжнародної інформації
та країнознавства Хмельницького
національного університету МОН України

І. Є. Журба

Підпис засвідчую:

Учений секретар Хмельницького
національного університету, к. т. н., доц.

Л. І. Тебляшкіна